

**CONSIMȚĂMÎNTUL CONTRACTUAL,
CIVIL ȘI CONSUMERIST**

CAMELIA SPASICI (STĂNCIULESCU)

**CONSIMȚĂMÂNTUL CONTRACTUAL,
CIVIL ȘI CONSUMERIST**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Colecția ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE

Referenți științifici: Prof. univ. dr. Gabriel Boro
Prof. univ. dr. Smaranda Angheni
Prof. univ. dr. Viorel Roș

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SPASICI (STĂNCIULESCU), CAMELIA
Consimțământul contractual, civil și consumerist / Camelia
Spasici (Stănciulescu). - București : Editura Universitară, 2023
Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-1599-8

347

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062815998

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2023
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021.315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47 / 0745 200 718/ 0745 200 357
comenzi@editurauniversitara.ro
www.editurauniversitara.ro

LISTA PRINCIPALELOR ABREVIERI

B.J.-C.D. – Buletinul Jurisprudenței – Culegere de decizii
C. civ. – Codul civil
C. proc. civ.– Codul de procedură civilă
C.A.B. – Curtea de Apel București
C.C. – Curtea Constituțională
C.C.R. – Curtea de Conturi a României
C.D– Culegere de decizii
C.J. – revista „Curierul judiciar”
C.J.C.E. – Curtea de Justiție a C.E.
C.P.J. – Culegere de practică judiciară
C.S.J. – Curtea Supremă de Justiție
CAS – Curtea de Casație
dec. – decizia
Dec. C.S.J. (C.A.) – deciziile C.S.J. (Curții de Apel) pe anii ...
Dreptul – revista „Dreptul”
H.G. – Hotărârea Guvernului
I.C.C.J. – Înalta Curte de Casație și Justiție
J.N. – revista „Justiția Nouă”
J.O.A.N.– Journal officiel national
J.O.C.E.– Journal officiel des communautés europeennes
J.P.C.– Juis-Classeur periodique
LGDJ – Librairie Générale de Droit et Jurisprudence
L.P. – revista „Legalitatea Populară”
O.G. – Ordonanța Guvernului
O.U.G. – Ordonanța de urgență a Guvernului
P.R. – revista „Pandectele Române”
R.D.C. – „Revista de drept comercial”
R.R.D. – „Revista română de drept”
R.R.D.P.- „Revista română de drept privat”
R.T.C. – „Revue trimestrielle de droit civil”
S.C.J. – revista „Studii și Cercetări Juridice”
T.B. – Tribunalul București
T.S.– Tribunalul Suprem

CUPRINS

Capitolul I. Voința juridică – fundamentul consimțământului	17
Secțiunea I. Voința psihologică și voința juridică	17
Secțiunea a II-a. Voința juridică. Formare, principii, evoluție	19
§ 1. Formarea voinței juridice	19
§ 2. Principiile voinței juridice	20
§ 3. Evoluția voinței juridice	23
A. Voința internă și voința declarată. Concepția națională	23
B. Teoria declarației de voință și „obiectivizarea” voinței juridice	25
C. Mircea Durma și notificarea voinței declarate	26
Secțiunea a III-a. Actul juridic civil, manifestare de voință complexă. Acte unilaterale, acte multilaterale și acte colective	27
Secțiunea a IV-a. Particularitățile voinței în actele juridice unilaterale	30
Secțiunea a V-a. Limitele principiul libertății contractuale	32
§ 1. Autonomia de voință în concepția Codului civil de la 1804	32
§ 2. Dreptul contemporan al contractelor	37
A. Teoria „voluntarismului social”	37
B. Postmodernismul și „criza de creștere” a contractului	41
Capitolul II. Consimțământul contractual – condiție esențială de validitate	43
Secțiunea I. Condițiile de validitate ale actului juridic civil	43
§ 1. Definirea condițiilor	44
§ 2. Clasificarea condițiilor	46
§ 3. Enumerarea condițiilor actului juridic civil	49
A. Capacitatea actului juridic	49
B. Obiectul actului juridic	50
C. Cauza actului juridic	51
D. Forma actului juridic	51
Secțiunea a II-a. Noțiunea, cerințele și evoluția consimțământului	53
§ 1. Definirea consimțământului	53
§ 2. Cerințele valabilității consimțământului	54
§ 3. Evoluția conceptului de consimțământ	59
Secțiunea a III-a. Forma de manifestare a consimțământului	63
§ 1. Consensualism și formalism	63
§ 2. Evoluția principiilor	64

Secțiunea a IV-a. Încheierea contractului – „Convergența” ofertei cu acceptarea	71
§ 1. Considerații privind mecanismul încheierii contractului. „Schema clasică” a acordului de voințe	71
§ 2. Oferta de a contracta	72
A. Definiție	72
B. Condițiile ofertei	73
C. Forța obligatorie a ofertei	74
D. Revocarea ofertei înainte de termen	78
E. Oferta și promisiunea de a contracta	80
§ 3. Acceptarea ofertei	82
§ 4. Momentul și locul încheierii contractului	83
A. Momentul încheierii contractului	83
B. Locul încheierii contractului și importanța acestuia	87
§ 5. Modificări contemporane ale „schemei clasice”	88
A. Principiile „schemei clasice”	88
B. „Diminuarea” actuală a rolului acordului de voințe la încheierea contractului. Multiplicarea „modelelor” de contract	88
C. Teoria contractului de adeziune	89
Secțiunea a V-a. Corelația „consimțământ-formă” în contractele speciale	90
§ 1. Particularitățile corelației în contractul de vânzare-cumpărare	90
A. Aplicații ale consimțământului în domeniul vânzării	91
B. Forma contractului de vânzare-cumpărare	98
C. Publicitatea vânzărilor imobiliare	99
§ 2. Consimțământul și forma în contractul de donație	101
A. Consimțământul în contractul de donație	101
B. Condiții de formă. Principiul solemnității donației	101
C. Varietăți ale manifestării <i>animus donandi</i>	103
Capitolul III. Eroarea – viciu de consimțământ	109
Secțiunea I. Protecția „clasică” a consimțământului. Elemente contemporane	109
§ 1. Viciile consimțământului. Definiție și reglementare	109
§ 2. Domeniu de aplicare. Noi modalități de protecție	111
Secțiunea a II-a. Eroarea. Definiție și evoluție	113
§ 1. Definierea erorii-viciu de consimțământ	113
§ 2. Evoluția reglementării erorii	115
Secțiunea a III-a. Clasificarea erorii-viciu de consimțământ	117
§ 1. Considerații generale	117
§ 2. Clasificarea erorii în funcție de consecințe	118
A. Eroarea obstacol	118
B. Eroarea gravă (eroarea-viciu de consimțământ)	121

C. Eroarea indiferentă (eroarea ușoară)	126
§ 3. Clasificarea erorii după natura realității fals reprezentate	127
A. Eroarea de fapt	128
B. Eroarea de drept	128
Secțiunea a IV-a. Structura și cerințele erorii	131
§ 1. Structura erorii-viciu de consimțământ	131
§ 2. Cerințele erorii-viciu de consimțământ	131
§ 3. Particularități ale erorii-viciu de consimțământ, în materia căsătoriei ..	136
Secțiunea a V-a. Proba erorii	138
Secțiunea a VI-a. Concepții clasice și novatoare în doctrina europeană.	
Noțiunile de „eroare legitimă” și „viciul slăbiciunii”	140
§ 1. Eroarea în dreptul francez	141
§ 2. Eroarea în dreptul german	142
§ 3. Eroarea în dreptul italian	142
§ 4. Eroarea în dreptul spaniol	145
§ 5. Eroarea în dreptul anglo-saxon	146
§ 6. Reconsiderarea noțiunii de eroare. Conceptul „vice de faiblesse”	147
Secțiunea a VII-a. Eroarea-viciu de consimțământ și dreptul penal	149
Capitolul IV. Dolul – viciu de consimțământ și delict civil	152
Secțiunea I. Noțiune, delimitare și natura juridică	152
§ 1. Noțiune	152
§ 2. Delimitarea dolului de alte instituții	153
A. Dolul și fraudă	153
B. Dolul și eroarea	155
C. Dolul și violența	156
D. Dolul și culpa	156
E. Dolul și infracțiunea penală	157
§ 3. Natura juridică a dolului	157
§ 4. „Ambivalența” dolului	159
Secțiunea a II-a. Dolul în dreptul roman	160
Secțiunea a III-a. Clasificarea dolului	164
§ 1. Diferite clasificări	164
§ 2. Dolul prin reticență	166
Secțiunea a IV-a. Structura, cerințele și proba dolului	171
§ 1. Structura dolului	171
§ 2. Cerințele dolului	172
A. Dolul să fie determinant pentru încheierea actului juridic	172
B. Dolul să provină de la cealaltă parte	174
§ 3. Proba dolului	175
Secțiunea a V. Domenii specifice manifestării dolului	176
§ 1. Dolul în liberalități	176
§ 2. Dolul în dreptul familiei	178

Secțiunea VI-a. Dolul în dreptul comparat	180
§ 1. Dolul în dreptul francez	180
§ 2. Dolul în dreptul italian și spaniol	181
§ 3. Dolul în dreptul anglo-saxon	183
Capitolul V. Violența	185
Secțiunea I. Noțiune și reglementare	187
§ 1. Definierea violenței	187
§ 2. Evoluția reglementării	190
Secțiunea a II-a. Clasificarea violenței	192
Secțiunea a III-a. Structura violenței	194
A. Elementul obiectiv	194
B. Elementul subiectiv	195
Secțiunea a IV-a. Cerințele și proba violenței	196
§ 1. Cerințele violenței	196
A. Temerea să fie hotărâtoare	196
B. Violența să fie injustă	200
§ 2. Proba violenței	202
Secțiunea a V-a. Violența, viciu de consimțământ în materia căsătoriei	202
Secțiunea a VI-a. Violența în dreptul comparat	204
§ 1. Violența în dreptul italian	204
§ 2. Violența în dreptul francez	206
§ 3. Violența în dreptul spaniol	208
§ 4. Violența în dreptul anglo-saxon	208
Capitolul VI. Leziunea – viciu de consimțământ?	211
Secțiunea I. Definierea și reglementarea leziunii	211
Secțiunea a II-a. Istoricul reglementării leziunii	213
§ 1. Evoluția europeană a reglementării	213
§ 2. Domeniul de aplicare al leziunii în Codul civil de la 1864	219
Secțiunea a III-a. Structura și condițiile leziunii	222
§ 1. Structura leziunii	222
§ 2. Condițiile leziunii	222
Secțiunea a IV-a. Sancțiunea leziunii	223
Secțiunea a V-a. Comparație între viciile de consimțământ	223
§ 1. Asemănări ale viciilor de consimțământ	224
§ 2. Deosebiri dintre viciile consimțământului	224
Capitolul VII. Sancțiuni „tradiționale” și „specifice” nerespectării condiției consimțământului	226
Secțiunea I. Sancțiuni preventive și sancțiuni curative	226
Secțiunea a II-a. Conceptul de nulitate	228

§ 1. Definiția nulității	228
§ 2. Sediul materiei	230
A. Reglementări ale Codului civil de la 1864	230
B. Reglementări ale proiectului Codului civil (2004)	230
C. Reglementări ale Proiectului de Cod european al contractelor	233
Secțiunea a III-a. Evoluția conceptului de nulitate	234
§ 1. Aspecte generale	234
§ 2. Conceptul de nulitate în reglementările europene	235
Secțiunea a IV-a. Delimitarea nulității de alte instituții civile	238
§ 1. Delimitarea nulității de rezoluțiune	238
§ 2. Delimitarea nulității de reziliere	240
§ 3. Delimitarea nulității de revocare	241
§ 4. Delimitarea nulității de caducitate	241
§ 5. Delimitarea nulității de reducere	242
§ 6. Delimitarea nulității de inopozabilitate	243
Secțiunea a V-a. Funcțiile nulității	243
§ 1. Funcția potențială	244
§ 2. Funcția operativă	244
§ 3. Funcția preventivă	245
§ 4. Funcția sancționatorie	245
§ 5. Funcția reparatorie	246
Secțiunea a VI-a. Clasificarea nulităților	246
A. Nulitatea absolută și nulitatea relativă	246
B. Teoria actelor inexistente	247
C. Nulitatea totală și nulitatea parțială	249
D. Nulitatea expresă și nulitatea virtuală	250
E. Nulitatea judiciară și nulitatea amiabilă	250
F. Nulitatea de fond și nulitatea de formă	250
Secțiunea a VII-a. Cauze de nulitate în materia consimțământului	251
§ 1. Cauze „specifice” de nulitate absolută	251
§ 2. Cauze „specifice” de nulitate relativă	253
Secțiunea a VIII-a. Efectele nulității actului juridic civil	255
§ 1. Noțiunea de efecte ale nulității	255
§ 2. Principiile efectelor nulității	256
A. Principiul retroactivității efectelor nulității	257
B. Principiul restabilirii situației anterioare(<i>restitutio in integrum</i>)	258
§ 3. Principiul anulării actului subsecvent ca urmare a anulării actului inițial (<i>resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis</i>)	259
§ 4. Reguli de drept care înlătură principiul <i>quod nullum est, nullum producit effectum</i>	260
A. Principiul conversiunii actului juridic	260
B. Regula <i>error communis facit ius</i>	262
C. Principiul răspunderii civile delictuale	262

§ 5. Limitarea efectelor nulității	263
A. Limitarea efectelor prin nulitatea parțială	263
B. Confirmarea	264
Secțiunea a IX-a. Regimul juridic al nulității relative – sancțiunea „tradițională” a viciului de consimțământ	266
§ 1. Regimul juridic al nulității absolute	266
A. Nulitatea absolută poate fi invocată de oricine are un interes	266
B. Nulitatea absolută este imprescriptibilă	269
C. Nulitatea absolută, în principiu, nu poate fi acoperită, prin confirmare	271
§ 2. Regimul juridic al nulității relative	272
A. Nulitatea relativă poate fi invocată, în principiu, numai de persoana interesată	273
B. Nulitatea relativă este prescriptibilă	274
C. Nulitatea relativă poate fi acoperită prin confirmare	276
Secțiunea a X-a. Regularizarea – sancțiune „specifică” contractelor civile afectate de un viciu de consimțământ	277
Capitolul VIII. Răspunderea civilă și penală, subsecventă actului juridic civil anulabil pentru vicii de consimțământ	281
Secțiunea I. Noțiunea răspunderii civile. Delimitare	281
§ 1. Definirea răspunderii civile	281
§ 2. Delimitarea răspunderii civile delictuale de răspunderea contractuală ..	282
Secțiunea a II-a. Răspunderea civilă delictuală	285
§ 1. Prejudiciul, condiție a răspunderii civile delictuale	286
A. Prejudicii patrimoniale și nepatrimoniale	286
B. Prejudiciul poate fi cauzat direct persoanei umane sau bunurilor pe care aceasta le posedă	287
C. Prejudicii previzibile și prejudicii imprevizibile	287
D. Prejudicii instantanee și prejudicii succesive	287
§ 2. Fapta ilicită	289
§ 3. Raportul de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu	293
A. Sistemul echivalenței condițiilor	294
B. Sistemul cauzei proxime	294
C. Sistemul cauzei adecvate	294
D. Sistemul unității indivizibile dintre cauză și condiții	295
§ 4. Culpă celui care a cauzat prejudiciul	296
§ 5. Particularități ale răspunderii delictuale în dreptul civil român	301
Secțiunea a III-a. Temeiul răspunderii civile contractuale	302
Secțiunea a IV-a. Repararea prejudiciului	303
§ 1. Funcția preventivă a răspunderii civile delictuale în cazul alterării consimțământului	305
§ 2. Funcția reparatorie a răspunderii civile	309

Secțiunea a V-a. Sancțiunea viciilor de consimțământ în materie penală	312
Capitolul IX. Particularități ale formării contractului de consumație ..	319
Secțiunea I. Caracteristici ale contractele încheiate cu consumatorii ...	319
§ 1. Raportul: drept privat – dreptul consumației	319
§ 2. Contractul de consumație „instituție legală obiectivă”	320
Secțiunea a II-a. Informarea consumatorului	324
§ 1. Noțiunea obligației precontractuale de informare	324
§ 2. Conținutul informării. Modalități de realizare	326
§ 3. Consecințele neîndeplinirii obligației de informare	330
§ 4. Obligația de consiliere	333
Secțiunea a III-a. Protecția consumatorului împotriva clauzelor abuzive	336
§ 1. Considerații prealabile	336
§ 2. Principiul transparenței în redactarea clauzelor contractuale	337
§ 3. Clauzele abuzive	338
A. Domeniu de aplicare	338
B. Noțiunea de clauză abuzivă	340
C. Clauze exceptate	342
D. Constatarea clauzelor abuzive	349
Capitolul X. Dreptul consumatorului de „denunțare unilaterală”: problemă de consimțământ?	355
Secțiunea I. Contracte încheiate la distanță	356
§ 1. Noțiunea și domeniul de aplicare	357
§ 2. Particularități ale informării consumatorului	360
§ 3. Încheierea contractului	362
§ 4. Executarea contractului	364
§ 5. Particularități ale contractelor purtând asupra serviciilor financiare	365
Secțiunea a II-a. Contracte încheiate în afara spațiilor comerciale.....	368
§ 1. Domeniul de aplicare al reglementării	369
§ 2. Încheierea contractului	373
Secțiunea a III-a. Dreptul consumatorului de denunțare unilaterală..	374
§ 1. Conceptul de denunțare unilaterală	374
§ 2. Dreptul de denunțare unilaterală în condițiile O.G. nr. 130/2000 privind protecția consumatorilor la încheierea și executarea contractelor la distanță	375
§ 3. Dreptul de denunțare unilaterală în condițiile O.G. nr. 85/2004 privind contractele la distanță încheiate între furnizorii de servicii financiare și consumatori	377

§ 4. Dreptul de denunțare unilaterală în condițiile O.G. nr. 106/1999 privind contractele încheiate între comercianți și consumatori (în locuri nedestinate activității comerciale)	379
§ 5. Natura juridică a dreptului consumatorului de „denunțare unilaterală”	381
BIBLIOGRAFIE	386
I. Tratate, cursuri, monografii	386
II. Studii, articole, note, comentarii	403
III. Jurisprudență publicată	414

Motto

„On n'a pas tout dit du consentement quand on dit qu'il est sympathie et sourire d'un home a l'autre.

Le sourire ne dure pas toujours et les difficultes restent aux jurists”

Jean Carbonier,
Droit civil, ed. a X-a, P.U.F., Paris, 1972

CAPITOLUL I

VOINȚA JURIDICĂ – FUNDAMENTUL CONSIMȚĂMÂNTULUI

Secțiunea I. Voința psihologică și voința juridică

Voința socială reprezintă totalitatea autonomă de manifestări spirituale și economice, reglementate juridic și politic și condiționate cosmic, biologic, psihic și istoric¹.

Pentru o activitate voluntară, omul are nevoie de o conștiință, capacitate atât de a percepe realitatea existentă și cât și locul său în această realitate. Sunt trei aspecte care exprimă *motivarea afectivă a voinței* (iubirea de sine, simpatia, venerația față de necunoscutul natural și social) și trei aspecte care constituie *motivarea rațională* (percepția, intelectul, rațiunea). Cu alte cuvinte, voința poate fi numită ca acel impuls care determină activitatea umană spre realizarea unor anumite scopuri, cu condiția existenței acestor scopuri. Potrivit opiniei citate², sunt „trei trepte ale devenirii voinței sociale”:

- *Voința embrionară*, caracteristică omului natural, lipsit de noțiunea scopului, deciziile căruia sunt luate inconștient, impulsiv;

- *Voința slab dezvoltată* care aparține celor care au mijloace dar nu au scop bine definit;

- *Voința pe deplin realizată* care atât conștientizează anumite scopuri cât și posedă mijloace care corespund îndeplinirii acestor scopuri.

În literatura de specialitate *fenomenele psihice* sunt grupate în două categorii: cea a proceselor psihice (percepțiile, memoria, imaginația, gândirea, emoțiile, afectele, sentimentele, etc.) și cea a particularităților psihice ale omului, privit individual (aptitudinile, trăsăturile temperamentale, interesele și caracterul)³.

¹ Voința socială nu trebuie confundată cu „motivația” care „este legată de impulsuri individuale și impulsive și este o noțiune cu mult mai cuprinzătoare”; a se vedea D. Gusti, *La science de la realite sociale*, București, 1941, p. 17 și urm.

² Pentru amănunte privind voința psihologică; a se vedea D. Gusti și lucrările sale reprezentative: „*Egoismus und Altruismus*”, 1904; „*Die soziologischen Betrehungen in der neuen Ethik*”, 1908; „*Cosmologia elenă*”, 1929; „*Cunoaștere și acțiune în serviciul națiunii*”, 1939; „*Problema sociologiei*”; 1940; „*La science de la realite sociale*”, 1941; precum și I. Mamina, I. Bulei, *Guverne și guvernanți (1866-1916)*, Editura Silex, București, 1994, p. 7 și urm.

³ Voința poate fi analizată ca fenomen ce ține de categoria particularităților psihice ale persoanei, dar și ca proces, forma specifică de organizare psihică a întregii activități; a se vedea B. Zorgo, *Ce este voința?*, Editura Didactică și Enciclopedică Română, București, 1969, p. 12.

Voința reprezintă o categorie psihologică distinctă, „dar aflată într-un raport de interdependență cu alte categorii psihologice pe care se clădește sistemul psihic uman, o capacitate a omului și nu numai a lui, ale cărei premise se află în potențialul psihic specific uman, prin activitatea sa voluntară; realizarea scopurilor propuse și, deci a voinței implică folosirea tuturor resurselor psihice și morale, puterea omului de a planifica (prin plan elaborat, conștient), organiza, realiza pe măsura solicitărilor impuse”⁴.

Voința a mai fost definită, în general, și ca o „capacitate și proces psihic de conducere a activității sub toate aspectele ei; sistem de autoreglaj superior întrucât este efectuat precumpănitor prin cel de-al doilea sistem de semnalizare și implică deliberare, scop și plan elaborat conștient, organizare a forțelor proprii, prin stăpânirea unora și mobilizarea și angajarea convergent finalită a altora”⁵.

În drept, voința ca și categorie psihologică are o dublă semnificație: pe de o parte vorbim despre *voința generală*, adică a întregii societăți sau a unor grupuri sociale și *voința individuală*, caracteristică unui singur individ⁶.

Din punct de vedere *intelectiv*, actul voluntar al ființei umane este rezultatul unui proces cognitiv complex⁷, ce presupune cunoașterea realității, conștientizarea trebuințelor și dezideratelor, valorizarea motivelor, scopurilor, mijloacelor, și corelarea acestora prin prisma exigențelor propriului eu, dar și a celor obiective, impuse de societate⁸.

Voința reprezintă *capacitatea individului de a acționa rațional pentru realizarea unor scopuri elaborate*, în mod anticipativ, pe plan mental.

Acțiunea voluntară se realizează pe baza unui plan mintal (mijloc de reglare psihică a activității) alcătuit în esență din următoarele *elemente*⁹: ideea scopului și reprezentarea lui; imaginea efectului final; imaginea situației în care se va realiza scopul propus și a acțiunii ce urmează a fi realizată.

⁴ Actul de voință este „pentru viața socioculturală a omului, impregnată axiologic, ceea ce instinctul este pentru viața sa pur biologică”; a se vedea I. Dogaru, *Valențele juridice ale voinței*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 11-15 și L. Gavriliu, *Voința și patologia ei*, Editura I.R.I., București, 1997, p. 11.

⁵ A se vedea J. Piaget, *Psihologia inteligenței*, Editura Științifică, București, 1965, p. 58; I. Craiovan, *Metodologia juridică*, Editura Universul Juridic, București, 2005, p. 107; P. Popescu-Neveanu, *Dicționar de psihologie*, Editura Albatros, București, 1978, p. 776.

⁶ A se vedea N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, Editura All Beck, București, 2002, p. 94; I. Ceterchi, *Teoria generală a statului și dreptului*, Editura didactică și pedagogică, București, 1967, p. 334 și urm.

⁷ A se vedea Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Editura Șansa, București, 1998, p. 139-140; S. Brădeanu, V.D. Zlătescu, *Tratat de drept civil*, Editura Academiei, București, 1967, p. 233 și urm.

⁸ „Voința este un element complex atât din punct de vedere psihologic, cât și din punct de vedere juridic. Sub aspect juridic, voința este complexă deoarece reunește în structura sa două elemente: consimțământul și cauza (scopul)”; a se vedea G. Boroî, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Editura All Beck, ediția a II-a București, 2002, p. 154.

⁹ A se vedea I. Dogaru, *op. cit.*, p. 17.

Dintre fazele acestui proces psihologic complex, sub aspectul voinței juridice, *prezintă relevanță două elemente*: hotărârea exteriorizată (consimțământul) și motivul determinant (cauza sau scopul actului juridic)¹⁰.

Studiul actului juridic civil, cel mai important factor creator, modificator sau extinctiv de raporturi juridice civile, presupune *eo ipso* investigarea componentei volitive a universului psihologic uman, respectiv cercetarea resorturilor intime care transformă voința psihologică în voință rațională, întrucât „voința psihologică este doar ingredientul de facto al voinței juridice, elementul sălbatic și de necuantificat juridic”¹¹.

Mecanismul psihologic al formării consimțământului generează voința internă, care, pentru a produce efecte juridice, urmează a fi „obiectivizată”¹² în voința declarată, întrucât *voluntas in mente retenta nihil efficit*.

În principiu, între cele două elemente ale voinței trebuie să existe concordanță¹³. Dar libertatea voinței poate fi limitată atât în ceea ce privește faza internă, a deliberării, prin alterarea premiselor cognitive ale actului de voință, cât și în ceea ce privește faza exteriorizării acesteia, când manifestarea voinței poate fi îngrădită sau chiar suprimată¹⁴.

Precizăm că, există situații, precum viciile de consimțământ, când voința declarată și voința internă nu coincid (discordanța datorându-se, fie emitentului voinței declarate, fie unor factori externi).

Secțiunea a II-a. Voința juridică. Formare, principii, evoluție

§ 1. Formarea voinței juridice

Formarea voinței juridice, reprezintă un proces psihologic complex ce are la bază nevoia simțită de om (nevoie pe care acesta vrea să o satisfacă)¹⁵. În derularea acestei nevoi în mintea omului, urmează reflectarea *mijlocului de*

¹⁰ A se vedea I.R. Urs, *Drept civil român. Teoria generală*, Editura Oscar Print, București, 2001, p. 215.

¹¹ A se vedea P. Vasilescu, *Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului juridic de drept privat*, Editura Rosetti, București, 2003, p. 30.

¹² Pentru amănunte în domeniul procesului de obiectivizarea a consimțământului a se vedea G. Francois, *Consentement et obiectivation. L'aport des principes du droit europeen du contrat a l'etude du consentement contractuel*, Presses Universitaires D'Aix-Marseille, 2007, p. 16 și urm.

¹³ A se vedea V.V. Popa, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Editura All Beck, București, 2005, p. 89. În doctrină au existat chiar opinii potrivit cărora ar opera o prezumție de identitate între voința internă și voința declarată; a se vedea D. Zlătescu, *Tratat elementar de drept civil român. Teoria generală*, Casa Editorială „Calistrat Hogaș” București, 2000, p. 101.

¹⁴ A se vedea E. Lupan, *Introducere în dreptul civil*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999, p. 212.

¹⁵ Între consimțământ și voința juridică există corelația dintre *parte și întreg*.

satisfacere a nevoii respective. Pe măsură ce reprezentarea scopului devine mai puternică, se trece de la tendință la dorința de satisfacere a nevoii¹⁶.

Deliberarea reprezintă următoarea fază a procesului psihologic, care presupune cântărirea avantajelor și dezavantajelor pe care le prezintă dorințele și mijloacele lor de realizare. Ca urmare a apariției unui motiv determinant, ce le înlătură pe celelalte, de la deliberare se trece la luarea hotărârii de a încheia actul juridic civil, act care apare ca un mijloc de realizare a scopului propus.

Toate fazele procesului psihologic de formare a voinței juridice au caracter intern; pentru ca faptul psihologic să devină fapt social, este necesar ca hotărârea luată să fie exteriorizată, astfel încât alte persoane să aibă posibilitatea de a lua cunoștință de ea.¹⁷

Din procesul psihologic complex de formare a voinței juridice, dreptul civil nu reține decât *două elemente*: hotărârea exteriorizată (consimțământul) și motivul determinant (cauza sau scopul actului juridic).

§ 2. Principiile voinței juridice

Codul civil consacră implicit, dar *neîndoielnic*, două principii care cârmuiesc voința juridică¹⁸: principiul libertății actelor juridice civile (numit și principiul autonomiei de voință) și principiul voinței reale (numit și principiul voinței interne).

a) *Principiul libertății (autonomiei) de voință* este consacrat, indirect, de art. 969 alin. (1) C. civ., potrivit căruia „convențiile legal făcute au putere de lege între părțile contractante”. Rezultă, sintetic, că subiectele de drept civil *sunt libere să încheie convenții ori alte acte juridice*.

Conținutul principiului libertății are în vedere *trei direcții*: subiectele de drept civil sunt libere să încheie ori nu un act juridic civil; părțile sunt libere să stabilească, așa cum doresc, conținutul acestuia și să modifice ori să pună capăt actului juridic pe care l-au încheiat anterior¹⁹.

Din cele de mai sus se desprind *două consecințe*:

- subiectele de drept sunt libere să încheie *orice acte juridice* (numite sau nenumite);

- în lipsa unor dispoziții contrare, *părțile sunt libere să aleagă forma actului juridic*.

¹⁶ De cele mai multe ori, o dorință nu rămâne izolată, ci ea se întâlnește cu alte tendințe și dorințe, *unele în acord cu prima dorință, altele potrivnice*; a se vedea G. Boroș, *op. cit.*, p. 208.

¹⁷ A se vedea A. Ionașcu, *Drept civil. Partea generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 79-80; Tr. Ionașcu, *Elementele voinței juridice*, în *Tratat de drept civil*, vol. I, Partea generală, Editura Academiei, București, 1967, p. 258 și urm.; Gh. Beleiu, *op. cit.*, p. 149; T. Pop, *op. cit.*, p. 130-131.

¹⁸ A se vedea: G. Boroș, *op. cit.*, p. 208-210; Gh. Beleiu, *op. cit.*, p. 149; I. Dogaru, *op. cit.*, p. 156-159; E. Poenaru, *op. cit.*, p. 105.

¹⁹ A se vedea G. Boroș, *op. cit.* p. 208-210.